

YTTRANDE

2015-04-28

Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

Kvalitetssäkring av högre utbildning U2015_1626_UH

Tidplan

Det nya systemet föreslås börja gälla 1 januari 2016. Även om UKÄ rimligen redan har påbörjat arbetet med att utveckla det här aktuella ramförslaget till ett helt och fungerande system, framstår det som en alltför knappt tilltagen tid för att få alla detaljer på plats. Det gäller definitivt om de parter med vilka UKÄ föreslås samarbeta – inte minst företrädare för arbetslivet – alla ska kunna hinna få gehör för sina synpunkter.

Hela utbildnings- och forskningssektorn genomgår dessutom en omstrukturering av kvalitetssäkringen där flera myndigheter, såsom Vetenskapsrådet och VINNOVA, arbetar med att ta fram modeller för granskning av högskolans tre uppgifter: utbildning, forskning och samverkan. Det är därför angeläget att tillräcklig tid sätts av för att dessa system ska kunna fogas samman till en fungerande helhet.

Processen som föregick införandet av det förra systemet hade en snarlik tidplan. UKÄ hade då av regeringen dessutom getts betydligt snävare ramar för utformningen, vilket eliminerade både möjligheten till, och den nödvändiga tiden för att utomstående parter skulle kunna bli delaktiga.

Vi menar därför att det vore befogat med ytterligare ett halvårs respit för att skapa ett system som är tillräckligt robust för att – för första gången – överleva sin första cykel.

Kvalitetsdrivande utvärderingar

Sveriges Ingenjörer välkomnar intentionen att skapa ett kvalitetsdrivande utvärderingssystem, där återkoppling sker från bedömargrupper till lärosäten.

Vi menar vidare att det bör vara en självklar uppgift för bedömargrupperna att granska hur kvalitetsdrivande mekanismer generellt används av lärosätena för kontinuerlig uppföljning och utveckling av olika dimensioner av utbildningarnas kvalitet.

Generella examina och yrkesexamina

Sveriges Ingenjörer ser det som utomordentligt positivt att regeringen uppmärksammat att de tidigare utvärderingarna främsta varit anpassade för generella examina. Yrkesutbildningarnas struktur och mål är och ska delvis vara andra än de för generella examina, och det är angeläget att full hänsyn tas till detta vid utvärderingarna.

Här vill vi också poängtera att gränserna mellan dessa två examenskategorier alltmer har flutit ihop. Allmänt känt är att det förekommer att två eller tre examina utfärdas på samma utbildningsmeriter, ibland till och med på samma nivå. Sveriges Ingenjörer menar att detta är en olycklig utveckling, och ett kvalitetssäkringssystem som tar hänsyn till särarten hos båda kategorierna examina skulle kunna bidra till att skapa större tydlighet i utbildningssystemet som helhet.

Vi ser även att utbildningar mot generella examina i vissa fall utformas och marknadsförs som inriktade mot särskilda yrken eller grupper av yrken. Även sådana utbildningar bör i relevanta delar utvärderas utifrån sina anspråk på yrkesrelevans.

Utbildningens användbarhet, förberedelse för arbetslivet och samverkan

Som kort berördes ovan anser Sveriges Ingenjörer att en viktig del av kvalitetssäkringen är att det sker en granskning av hur och vilken information lärosätena inhämtat om utbildningarna och deras användbarhet, vilka slutsatser de dragit av den informationen, de åtgärder som vidtagits med anledning av slutsatserna och slutligen vilka effekter åtgärderna har gett. Därigenom kommer inte bara granskningen, utan även den interna kvalitetssäkringen driva utvecklingen av utbildningarna i riktning mot en ständigt högre kvalitet.

Samverkan med det omgivande samhället med fokus även på utbildningen, inte enbart forskningen, är en av de centrala uppgifter som lärosätena kan få tydligt stöd för genom sådana granskningar.

I debatten har invändningar framförts mot snart sagt alla former av mått som skulle kunna bidra med information om utbildningars kvalitet och relevans.

Vi inser att det inte saknas problem med såväl mätning som tolkning av resultaten, men vi menar att det måste vara bättre att veta något än att inte veta något alls.

Det vore helt enkelt än mer orimligt att starta, driva eller ändra dimensioneringen av en viss utbildning utan att ha någon kännedom om hur den svarar mot arbetsmarknadens behov och förväntningar. Lika viktigt är att bilda sig en uppfattning om att studenternas förväntningar har en rimlig chans att kunna infrias. Det räcker således inte med att hänvisa till övergripande prognoser eller till att studenterna får jobb – det får trots allt en överväldigande majoritet.

En inte ovanlig uppfattning är att det vore förfelat att skraddarsy en utbildning som är avsedd att vara användbar i många år efter önskemål från studenter, alumner, näringsliv och organisationer. Men det innebär naturligtvis inte att det skulle saknas skäl att göra utbildningen riktigt bra för en grupp yrken på arbetsmarknaden som den ser ut idag. För att åstadkomma detta krävs en bred och kontinuerlig samverkan med samtliga dessa parter. Risken för att dessa skulle försöka sätta sig i utbildningsanordnarnas ställe bedömer vi vara obefintlig.

Vad gäller särskilt enkäter till alumner och studenter menar vi att de inte bör avfärdas i det här skedet med hänvisning bara till tidigare metodproblem – i klartext låga svarsfrekvenser. De generella och mycket allmänt hållna enkäter som togs fram för de tidigare utvärderingarna hade dessutom – i den utsträckning alumnerna alltså såg någon poäng med att besvara dem – gett mager vägledning vid utvärderingen.

Vid uppbyggnaden av sina egna kvalitetssäkringssystem har lärosätena däremot alla möjligheter att utveckla enkät- och/eller intervjumodeller för att informera sig om utbildningens relevans och aktualitet, om hur den utnyttjas av alumnerna, liksom om hur den tas emot på arbetsmarknaden.

Svarsfrekvenserna blir inte heller lika kritiska ur ett rättssäkerhetsperspektiv om resultatet inte främst utnyttjas som en potentiellt utslagsgivande faktor vid en samlad kvalitetsbedömning, utan istället som en av flera potentiella indikatorer på hur lärosätet arbetar med att säkerställa utbildningens användbarhet och den utsträckning i vilken den förbereder studenten för arbetslivet. Detta är värdefullt oavsett i vilken utsträckning arbetslivsföreträdare ingår i bedömargrupperna, eftersom det ger en direkt indikation på lärosätets engagemang i frågan om arbetslivsanknytning.

Detsamma gäller studenter som avbrutit sin utbildning och därför lämnat färre (om några) resultat efter sig för granskning. Hittills har inga möjligheter funnits att avgöra om studenterna varit svaga eller om utbildningen har hållit för låg kvalitet – eller om de studenter som faktiskt tog examen skulle ha gjort lika bra ifrån sig oavsett utbildningens faktiska kvalitet.

Utbildningens resultat

Vi ser positivt på att utbildningarnas resultat fortsatt ingår i bedömningsunderlaget, och att synen på resultat vidgas till att inte enbart gälla självständiga arbeten. Andra konkreta studieresultat kan vara lika relevanta – eller mer – för centrala delar av den aktuella utbildningen. Hit hör även utbildningens användbarhet och relevans, som de uppfattas av alumnerna.

Som konstateras i förslaget har den hittillsvarande modellen främst varit anpassad för utvärderingar av generella examina, inte yrkesexamina. Vi utgår ifrån att detta beaktas inte minst i detta sammanhang. Självständiga arbeten inom t ex ingenjörsutbildningarna innebär som regel att inom en bred utbildnings ram lösa ett konkret problem, utan att därmed med nödvändighet ge ett kvitto på kvaliteten i utbildningen alla delar.

Förhållandet mellan kvalitetssäkringssystem och utbildningsutvärderingar

En brist i förslaget är att det saknas en generell diskussion om hur resultaten av granskningen av kvalitetssäkringssystem respektive utbildningar förhåller sig till varandra.

Vi ser en uppenbar risk för att resultaten av dessa två typer av granskningar kan komma att stå i strid med varandra. Vad gäller då? Ska utbildningsutvärderingen, med UKÄ som extern examinator, automatiskt betraktas som facit? Och om en utbildning underkänns, vilka blir då konsekvenserna för statusen hos lärosätets kvalitetssäkringssystem, om detta tidigare bedömts vara bra eller mycket bra?

Resultaten av kvalitetssystemgranskningen förslås dessutom få en tregradig skala, medan utbildningsvärderingen bara kommer att kunna resultera i ett av två betyg – trots att den senare tar direkt sikte på en enskild utbildning. I promemorian anförs visserligen förnuftiga motiv för de valen av betygsskala, men det bidrar inte till att underlätta tolkningen av skillnader i bedömningarna.

En annan aspekt på detta är hur det enskilda lärosätet väljer att hantera informationen om utfallet av dessa två typer av granskningar gentemot studenter och avnämare.

Övrigt

Sveriges Ingenjörer ställer sig positivt till att kvalitetssäkringssystemet i sin helhet anpassas till aktuella och relevanta internationella principer.

Sveriges Ingenjörer har inget att invända emot:

- att den nuvarande fyrrårscykeln övergår i en sexårscykel
- att resurstilldelningen grundad på utvärderingsresultat upphör

Av förslagets struktur står det inte klart vilka delar av avsnitten 3.2.3–3.2.8 som är tillämpliga även vid granskningarna av lärosätenas kvalitetssäkringssystem. Vi har utgått ifrån att det som inte uttryckligen gäller specifikt för utbildnings- eller tematiska utvärderingar gäller även vid granskningen av kvalitetssäkringssystemen.

SVERIGES INGENJÖRER

Peter Larsson
Samhällspolitisk direktör

Olle Dahlberg
Utredare